

РОЗДІЛ 12 ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 340.12

ГНОСЕО-ЮРИДИЧНЕ БУТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕРПРЕТАТОРА

THE GNOSEO-LEGAL BEING OF SOCIAL INTERPRETER

Бернюков А.М.,

*кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри правознавства
Хмельницького інституту соціальних технологій
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»*

Стаття присвячена висвітленню такої філософсько-правової категорії, як «соціальний інтерпретатор». У ході визначення автором проаналізовано її основну гносео-юридичну сутність. При цьому акцентується увага на необхідності врахування даного змісту зазначеного поняття при побудові юридичної реальності загалом.

Ключові слова: філософія права, юридична гносеологія, соціальний інтерпретатор, юридична реальність.

Статья посвящена освещению такой философско-правовой категории, как «социальный интерпретатор». В ходе определения автором проанализирована её основная гносео-юридическая сущность. При этом акцентируется внимание на необходимости учёта данного содержания такого понятия при построении юридической реальности в целом.

Ключевые слова: философия права, юридическая гносеология, социальный интерпретатор, юридическая реальность.

Article is devoted to covering of such philosophical and legal category, as «social the interpreter». During definition by author her main is analysed gnoseo-legal essence. Thus attention to need of accounting of this content of such concept at creation of legal reality is focused in general.

Key words: legal philosophy, legal gnoseology, social interpreter, legal reality.

Актуальність дослідження не потребує свого особливого спеціального обґрунтування, оскільки велике значення та високу вагу детально розглядуваного в цій науковій роботі питання, одного з системо-утворюючих для усього нашого суспільства, важко переоцінити та не можна применшити для нашого сьогодення. Проблема, сформульована темою статті, без жодного перебільшення представляє собою надважливу, одну із центральних складових глобального та фундаментального філософсько-теоретичного розв'язку природи буття та пізнання права як такого взагалі.

Проводячи далі аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання означеної проблеми, слід зазначити, що при підготовці даної публікації ми орієнтувалися, зокрема, на погляди таких відомих в Україні авторів, як: А.А. Козловський (Київ–Чернівці), С.С. Сливка (Львів), П.М. Рабінович (Львів), В.С. Бігун (Київ–Львів–Тячів), О.М. Балинська (Львів), Д.О. Бочаров (Дніпропетровськ), І.І. Котюк (Київ), М.М. Цимбалюк (Київ) тощо. Разом із тим, не применшуючи значення даних учених у розробці теми, слід вказати, що в їхніх роботах лише в найбільш загальних рисах окреслено вирішення зазначеного питання.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні встановлено, що під час правоінтерпретації, як в технології прояву екзистенції в соціумі, фіксується спосіб привласнення змісту суб'єктності індивідумом в проксемічно близькій суспільній взаємодії з іншим або групою. Цей засіб підказує особі послідовність її

«особистого», шлях «підключення» до самого себе, є її власним психологічним супроводом, інстанцією, яка контролює адекватність присвоєння значень нормі, в тому числі через свою подальшу відповідну поведінку. Отже, правопізнання неможливо розглядати у відриві від когнітивних властивостей суб'єктивності, оскільки будь-яка інтерпретація так чи інакше забарвлена екзистенційним змістом, а в цілому «малюнок» гносеологічного результату несе в собі завжди лише варіативний «фрагмент» онтичності.

Припущення про зосередження соціального інтерпретатора на тому чи іншому блоці змінних суб'єктності дозволяє знайти типологічні особливості його правової поведінки, а в подальшому – говорити про «провідну» інтенцію, як про головні мотиваційної тенденції.

З метою конкретизувати ці нюанси слід ввести вже поняття «виміру» соціального інтерпретатора, яким пропонуємо вважати «індивідуальність», що розглядається в якості повноцінної філософської категорії, що узагальнює отриманий зміст дії екзистенції в реальності, зокрема правовій, і розкривається у вигляді інтегрованості у відносно замкнутій цілісності типологічних особливостей суспільства, відображаючи ступінь повноти здійснення своєї неповторної особистості. У такому категоріальному відношенні пізнавальний індивідум постає в формі єдиної «цілісності» з суспільством. Завдяки такій орієнтації на феноменологічному виділенні суб'єктивних змінних отримується первинна підстава та необхідний мате-

ріал, який стосується спочатку семантичного обсягу властивостей соціального інтерпретатора, отриманого шляхом контент-аналізу змісту права.

Зіставлення ж отриманого гносеологічного «репертуару» соціального інтерпретатора з вмістом суб'єктності дозволяє поглибити аналіз до розуміння «типових» для кожного індивідууму дієвих мотиваційно-когнітивних патернів.

У результаті суб'єктивність, як неоднорідний, нелінійний процес, покаже зони найбільшої затребуваності та оптимальної актуалізації ресурсів соціальної індивідуальності в її можливій реалізації норм законів. Саме у випадку гносеологічного досягнення останньої онтологічного рівня *jus naturale*, можна було б говорити про конгруентність екзистенційного потенціалу зі змістом, формою і спрямованості здійснюваною особистістю дією в суспільстві, гармонійність соціальних взаємодій у цілому.

Оскільки ж мова вже зайшла про «живий» соціальний суб'єкт, пульсуючий в неоднорідній структурності суспільної апостеріорності юридичної реальності, то можна вже конкретизувати, щонайменше, одне з наших «завдань», показуючи, «як» ця модель працює на рівні конкретної життєвої ситуації у випадку з кожним відповідно до його індивідуального «виміру» поняттям, що емнісно виражає цю «ціль», і є концепт «гносеологічна техніка» пізнання *jus*. Аналіз же екзистенційної сутності соціального суб'єкта, визначення його параметрів і констант призводять до обґрунтування ідентифікації, як спрямованості до виявлення специфіки «мови» індивідуальності, вплетеної в суспільну форму правопорядку.

Комунікація ж соціального суб'єкта «тримається» на семантичних опозиціях, що становлять ядерну основу будь-якої мовної моделі світу цивілізованого людства. В цьому випадку НПА, є по суті, тим же результатом правопізнання, але розглянутим із боку гносеологічної техніки, завдяки якій гарантується послідовність екзистенційного підключення до змісту об'єктивності. Концепт «гносеологічна техніка» соціального інтерпретатора, таким чином, будучи «наповнений» «мовою суспільства» *jus*, в якій репрезентує себе індивідуум, «проговорюючи» від свого імені в рамках встановлених норм законів і шляхом апелювання небезпеки потенційного покарання за їх недотримання, конструє поведінку індивідуума, необхідну для його несуперечливого «ресурсного» позиціонування.

Обрана соціальним суб'єктом семантична опозиція «працює» на його самозбереження, певним чином заломлюючись у внутрішньому плані у вигляді «переживання», і, тим самим, «оформлюючись» у психологічний «базовий елемент», модель якої ми і назвали «онтогносеологічний процес» пізнання правової реальності. Отже, проживання «небезпеки» тут трактується як зміст, що визначає поведінку індивідуума. «Техніка», в свою чергу, показує, як працює правомислення в діапазоні «вимірювань» соціального суб'єкта. Разом із тим, тут, на прикладах «строках», Войде справедливо вказує, що «на нижньому шаблі розвитку правосвідомості правові стро-

ки виконуються з почуття страху перед покаранням. На вищому ступені розвиненої особистості – з почуття сорому, провини за вчасно не виконаний припис. Саме при такому стані речей можна говорити про поняття поваги до права» [1, с. 98]. Тож саме в результаті такого внутрішнього екзистенційного обдумування, *jus* розкривається у своїй регулятивній функції по відношенню до основного чинника формування конкретної дії чи бездіяльності людини, і так само створення норми показує ступінь бажання втілення законодавцем волі природного буття. Й тут важлива роль відводиться саме інтуїції як тонкому відчутті юридичної реальності. Про це, зокрема, говорить і Алієва: «Одна зі сфер людської діяльності, де інтуїція знаходить застосування – це правова практика. Дану сферу інтуїції, як засобу осягнення істини, досліджують, передусім, представники юридичної психології» [2, с. 9].

У цьому плані видається справедливим і зауваження В. Кубеса про те, що виконання закону – це і телеологічна форма реалізація особи. При цьому, «телеологія – це не протилежна причинність, як це вважали Вільгельм Вундт та Ганс Кельзен, але вона – незалежна авторитетність для розумового буття і там – домінуюча категорія. Телеологічний взаємозв'язок є тричленним: по-перше, ще в своїй «голові» людина чітко ставить ціль, яку хоче досягнути, потім у своїй думці людина вводить визначення другого члена телеологічного взаємозв'язку, яке вже має на увазі таке, що юридично знаходиться в стані течії – причинне визначення до передумови, причому передбачаючи її. Вибір засобів у такому процесі – це вже вибір причин у системі: «бажане–статті закону–дія». Як третій член телеологічного взаємозв'язку, причинний зв'язок приймається до уваги. Причинний зв'язок у будь-який час відкритий для осідання цілі, в якій він осідає, якщо вона вміє «використовувати» комплекси причин (які в ній дані), як засіб. Свобода волі, як спеціальний приклад категоріальної свободи – це автономія у визначенні більш персональної справи про визначення психічних процесів» [3, с. 99].

Тобто, як зазначає далі В. Кубес, «свобода волі означає, разом із тим, не тільки свободу по відношенню із причинним взаємозв'язком природного права, але і свобода ідей норм, реальних ідей у відношенні з реальними нормами. Воля визначається свободою, зміст якої в порівнянні з цими принципами і повинна бути визначена, щоб воля була моральною і законною. Ще «друга» законність існує саме поряд із причинно-природною законністю, а саме, нормами ідей норми, особливо ідеальної ідеї норми права, реальних ідей, особливо реальної ідеї права і реальної норми моралі або закону. Це рішення визначає реальну волю, яка підкорює, однак лише частково себе цьому рішенню, оскільки законність зобов'язань не знає «зломлення» причинності, і особа здатна йти проти законності зобов'язань, тобто діяти проти норм. Тут мова йде про наступний вид рішення, який визначається особистісним детермінантом, від якого суттєво залежить саме свобода волі. Людина стоїть під реальними нормами права, нормами моралі і

нормами звичаю, при реальних ідеях загальної світобудови і правової філософії і, взагалі, під нормою об'єктивного духу і юридичного духу ... Але вона стоїть серед них не пасивно, як її слуга чи звичайний виконавець. У неї завжди є можливість вибору ... відповідно до власних схильностей. У людині існує цей визначник, як ядро його свободи волі, яка дозволяє їй вільно обирати. «Типово людське» саме первинне переживання зобов'язання, первинний досвід обов'язку і є саме цим визначником і здатністю людини слідувати нормам, як інший визначник є властивостями, які відрізняють людину від інших істот і дозволяють піднятися над біологічною сферою» [3, с. 99–100].

За будь-яких же обставин невід'ємним елементом праворозуміння є моделювання у проживанні. «Загроза» отримання санкцій постійно живить мотивацію індивідуума до досягнення безпечного стану. В цьому сенсі кара за порушення закону і спроба її уникнення шляхом сліпого підкорення позитивній нормі є невідчужуваними від індивідуума, й раз «проникнувши» в неї через підключення до «соціального уявлення» через пануючу ідеологію, його поведінка починає відтворюватися вже самостійно, стаючи і моделлю «зворотного зв'язку» із суспільством. Усе це проявляється у вигляді операціональної активності особи, показуючи, як встановлене державою правило стає дійсною «схемою», особистим інтелектуальним засобом, за допомогою якого регулюється на рівні самоконтролю соціально затребувана дія. А послідовність мотивів, їх когнітивних презентацій і поведінки приводиться у відповідність із ними «на благо» своїй суб'єктності, в яку правосвідомість, обертаючись, сприймається індивідуумом як поле його безпеки. Сама ж потенційна кара гносеологічно «проживається» в юридичному пізнанні, як безперешкодне здійснення свого духу згідно з тим «ресурсом», що найбільшою мірою до цього «придатний». І тут очікування від дії закону робить людей схожими на залізні фішки, що перебувають у полі дії потужного магніту. І лише сильні мотивації дозволяють суб'єкту йти всупереч їй, ігноруючи цю силу тяжіння, тобто без обертання погляду на позитивну норму.

Саме тому на герменевтичному етапі застосування юридичної інтерпретації формування поведінки здійснюється через кореляцію законом отриманого під час тлумачення чистого епістемологічного змісту *ius*. Така прагматична повторна «фільтрація» здійснюється вже з чисто практичних цілей власної безпеки за принципом: «інші цього можуть не зрозуміти правильно». Так, навіть суддя завжди боїться того, щоб винесене ним по справі рішення не було скасовано вищестоящою інстанцією. Тому, як правило, кожний правоінтерпретатор формує особисті юридичні дії через використання власних знань, зважаючи на їх утилітарний ефект.

Разом із тим цей виклад наших основних міркувань ще не розкриває головного мотиву і змушує знову звернутися до поняття «закон». Причина тут глибше: працюючи над «контекстом», ми прийшли

до висновку про штучність і конвенціональний характер конструкції, що ми позначаємо як позитивна норма, а, отже, про її принципову обмеженість у плані задоволення стратегічним установкам життя «по праву». Підкреслимо, що «фіктивність» даної моделі зовсім не скасовує її «дійсності» як «факту». І маючи на увазі індивідуума, можемо стверджувати, що, якщо «у нього є» під рукою така правова емпіричність, то він «користується» нею, приблизно так само, як власною уявою.

Проте значення «штучності», яке вкладається у слово «закон», означає, що його «могло б і не бути», оскільки він формується тільки при певних умовах, що задають йому «кінцевий зміст». І якщо ми розглянемо цю позитивну «модель» права в рамках комунікативного акту, та, умовно, будемо вважати, що є «відправник» повідомлення з нормативною вимогою та існує його соціальний «адресат», то в разі відповідного засвоєння останнім зверненої до нього інформаційної інструкції передбачається отримання ефекту «зворотного зв'язку» у формі погодження або засудження висунутих до нього команд: особа їх засвоює та виконує в силу власної «психологічної безпеки». Тому важливо зрозуміти: в інших умовах, де немає «таких» двох гносеологічних суб'єктів, юридичної реальності може і не бути «зовсім».

Цей висновок з'явився внаслідок аналізу мережі категорій, в яких поступово кристалізувалася сама ідея юридичної реальності. У цій «системі» – ряд ключових концептів: «*jus naturale*», «суб'єктивність», «ідентифікація», «соціум» – утворили елементний базис концепції будь-якої позитивної норми і дозволили зрозуміти принципову безперспективність моделі «закону із самого себе» у випадку, якщо вона буде домінувати, тобто коли на її основі вибудовувати безальтернативну стратегію життя. А це відбувається тоді, коли люди існують для держави, а не навпаки.

«Викриття» виключно позитивістської форми права у «штучності» обернеться «мовними іграми», якщо не взяти до уваги ряд наслідків, що впливають із її «антибуттєвого» характеру. Тож наш останній «висновок» стосується саме змісту та спрямованості сучасної соціальної ситуації розвитку, властивого тоталітарним країнам. Говорячи узагальнено, в таких державах правовий розвиток має «спотворений» вид через «випинання» і «роздування» значення тільки одного з двох можливих «вимірів» юридичної реальності, а саме, – позитивного. Це деформує до крайнього ступеня, шляхом стиснення, інші повноцінні соціально-природні «сили», переводячи їх у психопатичні «проекції» для кожного пересічного суб'єкта. В цьому разі семантична опозиція «небезпека/безпека», поряд із рештою життєвих установок, що набувають вже сили примусового характеру, входячи в «тезаурус» «норми», на яку орієнтуються всі практики органів державної влади, «обслуговує» саме законодавчий вимір у вигляді «головного» орієнтуючого напрямку поведінки індивідуума. Тобто, тут невинувато експлуатується тільки тема позитивованого правила, в тому плані, що «робиться єдина ставка» лише на НПА.

Штучність же самої позитивованої «норми» та «вказівка» слідувати їй, придушення і редукція ресурсів соціального інтерпретатора тільки до «бездоганної» поведінки у розумінні вимог діючого закону, порушують як його власне буття, так, зрештою, і динаміку другого в цілому. В результаті чого з'являються й дві різнонаправлені тенденції суспільного розвитку. Одна з них іде «до низів» шляхом все більшого натягнення на них одягу сірої «маси» з подальшим перетворенням у державний «гвинтик» «без жодної ціни». Інша – «тягнеться до верхів», де концентрується еліта, наділена владою, яка намагається побудувати ще вищий паркан від потреб звичайної людини. Так поступово і назріває та наростає революційна ситуація.

«Низова» ж тенденція, нонконформістська, несе різні безсвідомі форми опору ресурсної депривації і фрустраційні наслідки; виражається в агресії, депресії, регресії та прямих психопатологічних результатах аномічного характеру. Правова психологія в цьому разі стає об'єктом владних маніпуляцій, які здійснюються через відповідну системну ідеологію. Як правило, формою стримування зростаючого соціального вибуху виступають інформаційні потоки ЗМІ, що нагнітають почуття тотальної небезпеки, «відволікаючи» індивідуума від справжніх проблем самореалізації «тут і тепер», притуплюють його прагнення до дійсного права. Наслідком же таких інформаційних «атак» виявляється страх, загнаність у несвідоме. Й обов'язково це провадиться з тією особливістю, що «небезпека», як переживання, надмірно роздувається. Причому, як би охоплюючи не тільки фізичне тіло індивідуума в його повсякденності, але й все життя на Землі і в майбутньому, не залишаючи надії на «щастя дітей і онуків». При цьому активно ведеться пропагандистський пошук ворога «на боці». Роз'єднуючи таким чином людей і досягається необхідний наслідок, так потрібний «верхам» – прагнення індивідуума до безпеки, як до суто особистої тактики виживання, поведінки, де думки і почуття розраховані на легітимність владного контролю ззовні та жорстке дотримання приписів норм.

Момент же опору соціуму змушує суб'єктів влади зосереджуватися на репресивних методах стримування протестних настроїв, посилювати систему зовнішньої безпеки з прийняттям законодавчих рішень і актів по боротьбі з девіантною та делінквентними практиками, розробляти «ефективні заходи» профілактики криміногенних випадів із боку незрілої «пастви». Однак в умовах тотального маргіналізма така політика лише загострює «передчуття свободи», але це при відсутності в державі світоглядного горизонту демократичного ідеалу обертається анархістським опором влади, «з'їдає» сенс знання для більшості населення та веде до «подвійної моралі». І в цьому плані такий когнітивний дисонанс по відношенню до процесу пізнання права – це найбільша небезпека для суспільства.

Усі ж ці юридичні хвороби сучасного суспільства пов'язані лише з тим, що ми намагаємося створити штучну реальність права, вигідну ви-

ключно для себе, в яку втекти від норми природи. Дане якраз чітко підмічає Р. Марчіч, даючи таким процесам, що відбуваються нині в світі, свій діагноз, з яким важко не погодитись: «Людське ко-екзистенціювання з іншими людьми є фундаментальним фактом людського існування. В наш час деякі провідні натуралісти вчать, що в науці з початку цього століття головною проблемою людського протистояння більше не є відношення людини до природи, але відношення людини до людини [Вернер Херзінберг]. Споконвічним типом впорядкування людських відносин є право. Природно, що правові поняття і методи правової думки вплинули на природні науки. Іншою помітною подією, що відноситься до даного питання, є нещодавній технічний прогрес, особливо в галузі біофізики та біохімії, який, відкривши можливість генетичних маніпуляцій над «природою», що ставить її під контроль людини, та керуванням до неймовірного ступеня більше не робить чіткого розподілу між «природою» та «світом, створеним людиною». «Природа» збирається припинити постачати стійкі заходи та межі, які обмежують владу людини керувати і навіть знищувати себе.

Цей розвиток передбачає найглибшу кризу природного права з моменту його створення. Тепер людина – це впевнені в собі заходи по втіленню, знайдені та зроблені власноруч. У розпал цієї самотності немає іншої асоціативності, ніж гідність людини, як кінцеве джерело всього справжнього права. Можливо є неминучим, що людина повинна вдаватися до насильства, щоб зберегти або відновити цей корінь права, коли в тій чи іншій сферах воно стає під загрозу або знищується. Але людина повинна дбати, щоб впоратися з цим із продуманою турботою, і справитися з відповідною ситуацією з усією необхідною безпечністю, керуючись розумом, який вона здатна привнести у цю ситуацію» [4, с. 113–114].

Висновки. Таким чином, чим вище піднімається наше суспільство у своєму розвитку, тим більше нетерпимими стають відхилення від норм *jus*, які ще зустрічаються в діяльності органів застосування. Без дисципліни і міцного соціального порядку, побудованого на праві, демократія нездійсненна. При цьому, користолюбство, бюрократизм і байдужість до людини суперечать самій суті суспільного ладу. Саме відповідальний підхід кожного громадянина до своїх обов'язків створює єдино-надійну базу для найбільш повного втілення принципів демократизму та справжньої свободи особи. Разом із тим будь-то природна чи штучно створена самим суспільством закритість від суб'єкта онтологічної істини *jus naturale* провокує його пізнання на неминуче абдуктивний характер. Ця приреченість на пошуки правової валідної релевантності і визначає основну суть осмислення *jus*, як пізнавального процесу та юридичної гносеології у людському виконанні в цілому. Деталізація ж цього проявляється вже на герменевтичному та епістеомологічному рівнях, що, однак, є темою для подальших наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Войде Е.Г. Временной фактор и права человека: темпоральный аспект правовой реальности // Пространство и время. – 2012. – № 1. – С. 93–98.
2. Алиева Г.Ф. Интуиция в философии и правовой практике: к истории вопроса // Вектор науки ТГУ. Серия: Юридические науки. – 2012. – № 3. – С. 9–12.
3. Kubes V. Die Rechtsordnung und die Wirtschaft; Rechtsphilosophie und Wirtschaftsphilosophie // Memoria del X congreso mundial ordinario de filosofia del derecho y filosofia social (I.V.R.). Volumen VII. / Coordinada J.L. Curiel B. – Mexico: Universidad nacional autonoma de Mexico, 1982. – P. 91–110.
4. Marcic R. The Persistence of Right-Law: An Inquiry into the Foundations of Right to Resist // Archiv für Rechts – und Sozialphilosophie. – 1973. – H. 1. – S. 87–116.

УДК 340.12

ВПЛИВ ХРИСТІЯНСЬКОГО МОРАЛЬНОГО ВЧЕННЯ НА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВИ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

INFLUENCE OF CHRISTIAN MORAL TEACHING THE FORMATION OF THE STATE SOCIAL-DEMOCRATIC ORIENTATION

Бліхар В.С.,

*доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософії та політології
Львівського державного університету внутрішніх справ*

У статті деталізується філософсько-правова інтерпретація впливу християнського морального вчення на формування держави соціально-демократичної орієнтації з огляду на підвищений інтерес християнської спільноти до безпосередньої участі в соціальному житті, формуванні громадянського суспільства та становленні демократичної й правової держави.

Ключові слова: цінності, людина, християнство, моральне вчення церкви, демократія, суспільство, держава, філософія права.

В статье детализируется философско-правовая интерпретация влияния христианского нравственного учения на формирование государства социально-демократической ориентации, учитывая повышенный интерес христианской общины к непосредственному участию в социальной жизни, формировании гражданского общества и становлении демократического и правового государства.

Ключевые слова: ценности, человек, христианство, нравственное учение церкви, демократия, общество, государство, философия права.

The article details the legal and philosophical interpretation of the influence of Christian moral teaching on formation of the state of social-democratic orientation, given the heightened interest in the Christian community to participate directly in social life, the development of civil society and the establishment of democratic and legal state.

Key words: values, man, Christianity, moral teaching of the church, democracy, society, state, philosophy of law.

Постановка проблеми. Європа в сучасних умовах сприймається як певна цілісність, утворена на ґрунті давньогрецької філософської парадигми, засад римського права й християнського морального вчення та сформована традицією Церкви й живим досвідом її мирян. Зрештою, католицький богослов Ф. Роде слушно зазначив: «Християнство збагатило нашу цивілізацію низкою нових елементів, важливість і значення яких важко переоцінити. <...> Залишатися вірними цьому доробку, жити його цінностями, постійно збагачувати та оновлювати його – ось у чому полягає обов'язок тих, хто прагне побудувати єдину Європу завтрашнього дня» [1, с. 90, 97].

Спостерігається підвищений інтерес християнської спільноти до безпосередньої участі в соціальному житті, формуванні громадянського суспільства та становленні демократичної й правової держави. Розвиток церкви в державі неодмінно приводить до ви-

никнення благочинних організацій, навчальних закладів, релігійних спільнот, які в основі своєї діяльності декларують моральні цінності та християнські чесноти суспільного життя. Актуальною складовою дослідження є встановлення взаємозв'язку процесів соціальної модернізації й секуляризації публічної сфери суспільного життя в цивілізації Заходу та з'ясування їхніх особливостей в українському життєвому світі.

Аналіз останніх досліджень. Означеною проблематикою цікавились вітчизняні й зарубіжні філософи та правники, такі як Д. Белл, С. Дзаманьї, А. Колодний, Б. Кононенко, В. Малахов, А. Мушніков, Ф. Роде, А. Филипович та інші.

На основі теоретичних концепцій, утворених у ході аналізу розвідок наведених авторів, сформовано мету статті – дослідити вплив християнського морального вчення на формування держави соціально-демократичної орієнтації.